

DÜNYADA VE
TÜRKİYE'DE
EMEKÇİ KADINLAR,
İŞGÜCÜ PİYASASINDA
AYRIMCILIĞA MARUZ
BIRAKILARAK
YOKSULLUĞA MAHKÛM
EDİLMEKTEDİR.

Eğitilmiş

“Kadın, erkeğin başarısız bir kopyası değildir; insan olarak mücadele ve inşa için özel özelliklere ve yeteneklere sahiptir. Bu kadar uzun süre zincirli kalmış enerjisinin serbestçe gelişiminin, mücadelede ve yaratıcı çalışmalardaki başarısında büyük katkısı olacaktır.”

Clara Zetkin

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE EMEKÇİ KADINLAR, İŞGÜCÜ PİYASASINDA AYRIMCILIĞA MARUZ BIRAKILARAK YOKSULLUĞA MAHKÛM EDİLMEKTEDİR.

Toplumsal iş bölümü adı altında “kadının yeri evidir” söylemlerinin gelişmesi, kadınlara karşı işgücü piyasasında hem istihdam hem de ücret konusunda ayrımcılık yapılması ve erkeğin gelirine mahkûm edilmesi kadını yoksullaştırmaktadır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2021 yılı “Cinsiyet Eşitsizliği İndeksi”¹ verilerine göre Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı %31,8 erkeklerin oranı ise %69,4’tür. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’nun en son açıkladığı “İşgücü İstatistikleri. IV. Çeyrek: Ekim-Aralık,2023”² verilerine göre ise işgücüne katılım erkeklerde %71 kadınlarda %35,8 olurken istihdam oranı erkeklerde %65,8 kadınlarda %31,6 olarak gerçekleşmiştir. Kadınlara, işgücüne neden katılmadıkları sorulduğunda en fazla “ev işleriyle meşguliyet”³ cevabını verdikleri görülmüştür. Bu cevap kadınların toplumsal iş bölümü ile iş hayatından soyutlandığının açık resmidir.

Kadınların iş hayatından soyutlanmasına, işgücüne katılım ve istihdam oranlarının düşük olmasına neden olan birçok etken vardır. Bunlardan bazıları iş başvurularında işveren tarafından kadının annelik, hamilelik gibi özel süreçlerinin işyeri verimliliğini düşürücü etkenler olarak değerlendirilmesi, kadının annelik sürecinde yalnız bırakılması ve bu nedenle iş hayatına katılmaması ya da ayrılmak zorunda kalmasıdır.

Kadın annedir ve toplumun devamlılığı için sağlıklı, kültürlü, ahlaklı bireyler yetiştirmeyi en temel amaç edinir. Ancak kadınların hiçbir karşılık beklemeden büyük bir özveriyle gerçekleştirdiği bu durum işverenler tarafından “bir eksik” gibi değerlendirilmekte ve işe almama gerekçesi olarak sunulmaktadır.

¹ UNDP (2021). Gender Inequality Index. <https://hdr.undp.org/data-center/documentation-and-downloads>. (Erişim Tarihi: 13 Şubat 2024).

² TÜİK (2024). İşgücü İstatistikleri, IV. Çeyrek: Ekim-Aralık, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-IV.-Ceyrek:-Ekim---Aralik,-2023-49382> (Erişim Tarihi: 20 Şubat 2023).

³TÜİK (2024). İşgücü İstatistikleri, IV. Çeyrek: Ekim-Aralık, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-IV.-Ceyrek:-Ekim---Aralik,-2023-49382> (Erişim Tarihi: 20 Şubat 2023).

Kadının sadece ev içindeki sorumluluklarla tanımlandığı, siyasi, ekonomik ve sosyal yaşamın dışında tutulduğu toplumlar geri kalmaya mahkumdur. Bununla mücadele etmenin yolu yasal düzenlemelerdir. İşverenin kadına karşı ayrımcı tavrının son bulması için annenin yanında babanın da sorumluluk alması ve devletin kreş imkanlarını arttırarak kadına destek vermesi bir zorunluluktur. Kadınlar ancak bu şartla ekonomik yaşamda ayrımcılığa uğramadan var olabilir ve erkeğin gelirine mecbur bırakılarak bireysel yoksulluğa itilemez.

**TÜRKİYE'DE İSTİHDAM EDİLEN KADINLAR ERKEKLERE GÖRE DAHA DÜŞÜK ÜCRETLER VEREN
İŞLERDE ÇALIŞMAK ZORUNDA KALMAKTA VE "CAM TAVAN" OLARAK ADLANDIRILAN SOYUT
AYRIMCILIĞA MARUZ KALMAKTADIR.**

"Kadınlardan yönetici olmaz", "Kadın için en uygun meslek A mesleğidir" gibi meslekleri ve unvanları cinsiyete göre ayıran ve kadınların becerilerinin sadece belli mesleklere ve belli sorumluluklara uygun olduğunu ifade eden söylemler, erkeklerin meslek seçme konusunda daha özgür kadının ise daha kısıtlı olmasının nedenidir. Bu tavır kadınların toplum tarafından kendisine "yakıştırılan" mesleklerde yoğunlaşmasını ve birçok kadının haliyle diğer mesleklere yönelmediği için işsiz kalmasıyla sonuçlanmaktadır. Erkekler birçok meslek dalına dağıldığı için o mesleklerde yoğunlaşma olmazken kadınlar belli mesleklerde istihdam edildiği için yoğunlaşma olmaktadır. Bu da kadınların ücretlerinin erkeklerin ücretlerinden düşük olmasını beraberinde getirmektedir.

Cinsiyete bağlı ücret farkının yaşanmasına neden olan bir başka konu da kadınlar için iş hayatında ilerlemenin önündeki kişisel değil kültürel engelleri ifade eden ve 1978 yılında gerçekleştirilen panelde ilk kez Marilyn Loden tarafından "cam tavan"⁴ olarak tanımlanan ayrımcılıktır. Kadınların ev içi sorumlulukları ve sadece belli statülerde çalışabileceği algısı yani önyargılar nedeniyle işyerinde yükselme ya da daha üst unvanlarda çalışmasının mümkün olmadığı durumu tanımlayan cam tavan, toplumsal alanda geniş yer bulmaktadır. Kadınların bazı unvanların gerektirdiği sorumlulukları yerine getiremeyeceği bunun için fazla duygusal ya da yetersiz olduğu yönündeki toplum algısının yanında kadınların annelik nedeniyle belli bir süre iş hayatından uzak kalmaları ve o süre içinde deneyim kazanma konusunda erkekler kadar kendilerini geliştirememeleri, yükselme anlamında haklı bir rekabetin yaşanmadığını ortaya koymaktadır. Haliyle erkekler hem toplumun önyargılarına maruz kalmamakta hem de aynı niteliklere sahip olsalar da kadının annelik nedeniyle iş hayatından uzak kaldığı dönemde kendilerini geliştirmeye devam etmekte ve meslekte yükselme hakkını elde etmek anlamında ön planda olmaktadır. Bu da kadınların beşeri sermaye bakımından eşit olduğu erkeklere göre daha düşük statülerde çalışarak daha düşük ücretler kazanmasına neden olmaktadır.

⁴ BBC News (2017). 100 Women: 'Why I invented the glass ceiling phrase'. <https://www.bbc.com/news/world-42026266> (Erişim Tarihi: 20 Şubat 2024).

Bireylerin istihdamı ve mevcut işlerinde yüksek mevkilerde görev almaları cinsiyet ile değil eğitim, yetenek ve deneyim farkıyla ilgilidir. Bu nedenle kadınların daha düşük nitelikli işlerde ya da uzmanlaşmasına izin verilmeyen koşullara mecbur bırakılarak düşük ücretlerle çalıştırılması ve emeğinin sömürülmesi haklı rekabeti içermediği için kabul edilebilecek bir durum değildir.

ATAERKİL YAPININ ÇİZDİĞİ KURALLAR İÇİNDE VAR OLMAYA ÇALIŞAN KADINLAR; PARLAMENTODA VE SOSYAL HAYATTA YOK SAYILMAKTADIR.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)'nin Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'ne göre Türkiye, 2021 yılında **94 ülke içinde 65. sırada**⁵ yer almıştır. Sağlık, kadının güçlendirilmesi ve işgücü piyasası değişkenlerinin dikkate alınmasıyla hesaplanan endekste Türkiye'de parlamentodaki kadın oranı **%17,3, kadın bakan sayısı ise 1**'dir. Tek kadın bakanın "Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı" olması da yine cinsiyet farkının göz önünde bulundurulması ile kadının ev içindeki görevlerine yönelik bir bakanlığa layık görülmesi durumu ortaya çıkmaktadır. Kadınların parlamentodaki temsilinin bu kadar düşük olması siyasi yaşamda yok sayıldığının kanıtıdır. Ülke yönetimine dair alınacak kararlarda kadınların yönetim hakkının adeta elinden alındığını gösteren bu durum kadınların sorunlarının ve fikirlerinin görmezden gelindiğini, toplumsal sorunların tamamen dışında bırakıldığını ortaya koymaktadır.

KADINLAR EV İÇİNDE, SOKAKTA VE ÇALIŞMA HAYATINDA TACİZE VE ERKEK ŞİDDETİNE MARUZ KALMAKTADIR.

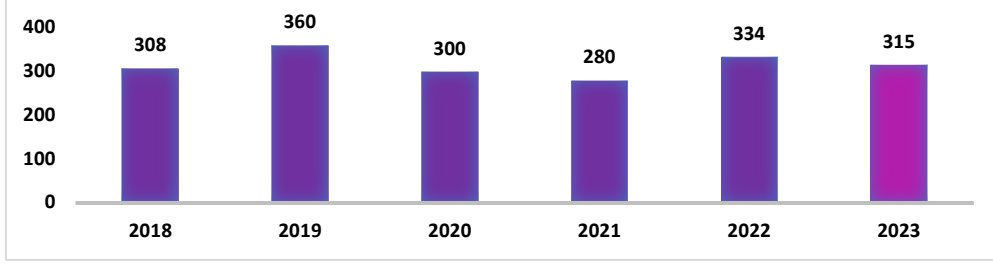
Dünyada ve Türkiye'de kadınlara yapılan baskı, kadın cinayetleri ve tacizler her geçen gün artarak devam etmektedir. Bunun bir örneği dünyada büyük ses getiren Mahsa Amini olayıdır. 2022 yılında ahlak polisi tarafından katledilen Mahsa Amini'nin ardından olay tüm dünyada yankı uyandırmış ve kadın hareketleri büyümüş çıkan olaylarda 300'e yakın kişi hayatını kaybetmiştir.⁶

Yer, zaman ve kişiler farklı olsa da buluşulan ortak payda kadına şiddettir. Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de yıllardır kadınların en temel mücadelesi hayatta kalma, özgürlük, erkek baskısından, tecavüz ve tacizinden kurtulma mücadelesidir. Kadın cinayetlerine ilişkin "Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu"⁷nun açıkladığı veriler oldukça çarpıcıdır.

Grafik: Türkiye'de öldürülen kadın sayısı (2018-2023)

⁵ UNDP, op cit.

⁶ Euronews (2023). Mahsa Amini'nin Ölümünün Yıldönümü: İran'da Protestolar Sonrası Neler Değişti? <https://tr.euronews.com/2023/09/16/mahsa-amininin-olum-yil-donumu-iranda-protestolar-sonrasi-neler-degisti> (Erişim Tarihi: 20 Şubat 2024).

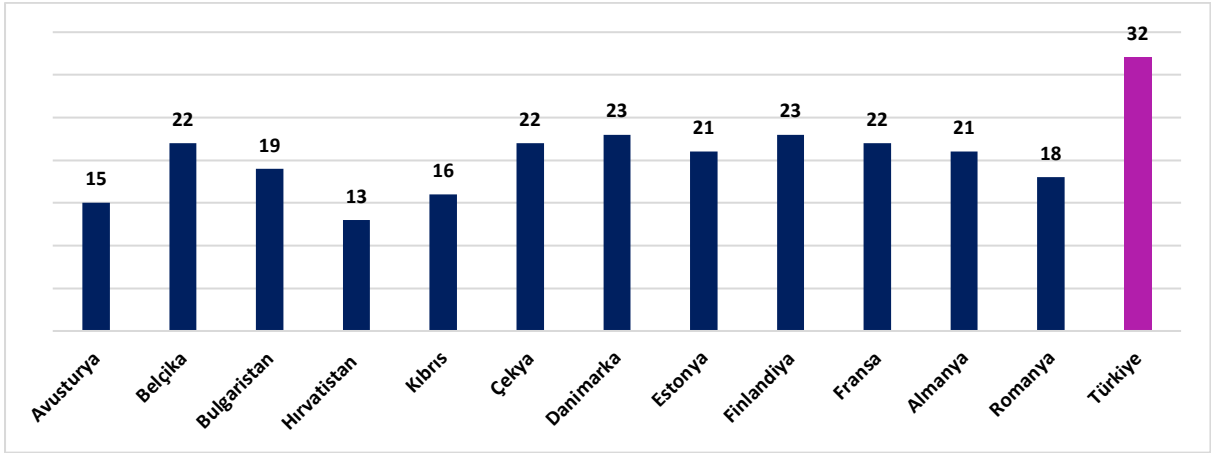

Kaynak: Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu⁷ verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

2018-2023 döneminde nerdeyse her yıl 300'ün üzerinde kadın öldürülmüştür. 2023 yılında 315 kadının katledildiğini gösteren veriler, Türkiye'de kadınların yasalarla korunmadığını açıkça göstermektedir.

2023 yılında kadınların %58'i tespit edilemeyen, %29'u ise hayatına dair karar alma bahanesiyle katledilmiş ve bu kadınların %41'inin evli olduğu erkek tarafından öldürüldüğü tespit edilmiştir.

Grafik: Kadına Karşı Şiddet (Yaşamının bir döneminde birlikte olduğu partnerden fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların yüzdesi) 2023⁸

Kaynak: OECD verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

OECD tarafından açıklanan “Yaşamının bir döneminde birlikte olduğu partnerden fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların yüzdesi” ne göre Türkiye 2023 yılında Avrupa Birliği ülkeleri arasında %32 ile en yüksek yüzdeyi alarak ilk sıraya yerleşmiştir.

Türkiye'de hala kadınların, erkeklerin sözüyle hareket etmeye zorlandığı özgürlük ve söz hakkına sahip olma talebinde bulduklarında ise erkek şiddetine maruz kaldıkları ortadadır. Bu durumla mücadele etmenin yolu olan “**Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye**

⁷ Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (2023). <https://kadincinayetleriniDurduracagiz.net/kategori/veriler> (Erişim Tarihi: 20 Şubat 2024).

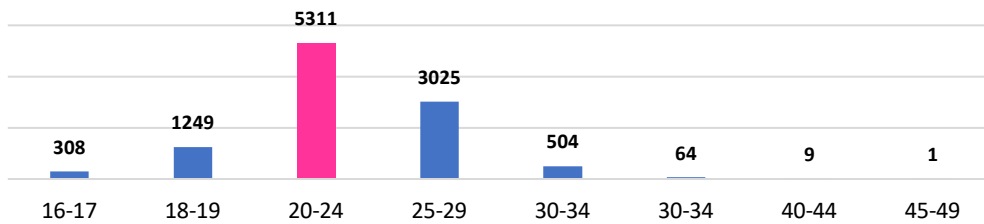
⁸ OECD (2023). Kadına Karşı Şiddet (Yaşamının bir döneminde birlikte olduğu partnerden fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların yüzdesi) <https://data.oecd.org/inequality/violence-against-women.htm> (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2024).

Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)” 2011 yılında Türkiye tarafından imzalanmıştır. İstanbul Sözleşmesi, *kadınlara yönelik her türlü ev içi şiddetle mücadele edilmesi, namus adı altında işlenen suçlar, cinsel istismar, tecavüz, zorla evlendirme gibi insan hakları ihlallerinin yaşanmaması, kadın ve kız çocuklarının cinsiyete dayalı şiddete maruz kalma riskinin daha fazla olduğu bilindiği için bununla mücadele edilmesi gibi gerekçelerle kadına yönelik şiddetin ortadan kalkmasına yönelik* hazırlanmıştır.⁹ Türkiye, anlaşmayı ilk etapta imzalamış ancak 20 Mart 2021 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan karar ile anlaşmadan çekilmiştir. Kadına karşı gerçekleştirilen şiddetle mücadele kapsamında hazırlanan bunun için politikalar ve yaptırımların olmasını içeren sözleşmeden çekilmek kadınların katledilmesine, şiddete uğramasına adeta davetiye çıkarmış ve kadınların hiçbir güvencesi kalmamıştır. Türkiye’de kadınların yaşaması, özgür olması, ekonomik ve sosyal hayatta söz hakkına sahip olması için temel gereklilik İstanbul Sözleşmesi’ne geri dönülmesidir. Sözleşme, kadınların katledilmesinin önündeki en önemli kalkandır. Bu bilinçle kadınlar olarak “İstanbul Sözleşmesi Yaşatır” sloganıyla yaşam güvencemiz için atılan en önemli adıma yani İstanbul Sözleşmesi’ne geri dönülmesini istiyoruz.

TÜRKİYE’NİN ERKEN YAŞTA EVLENDİRİLEN BİNLERCE “ÇOCUK GELİNİ” BULUNMAKTADIR.

Çocuk gelin olmaz, öğrenci olur; çocuk doğurmaz, sokakta, parkta, bahçede, özgürce oyun oynar. Çocuk olmanın gerekleri bu kadar açık olsa da ne yazık ki birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de çok sayıda kız çocuğu eğitim, oyun oynama, özgürce büyüme hakkının elinden alınmasıyla bilmediği bir evde, tanımadığı birisiyle ömür boyu yaşamaya, kısa bir süre sonra da anneliğe zorlanmaktadır.

Grafik: 16-17 yaş kız çocuklarının evlendirildiği erkeklerin yaş gruplarına göre sayıları -2023¹⁰

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

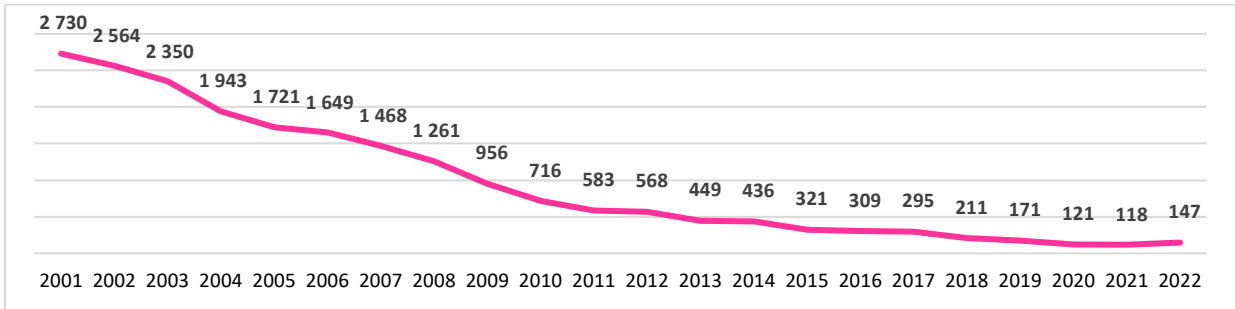
Grafiğe göre 16-17 yaş aralığındaki kız çocuklarının evlendirildiği erkeklerin yaş gruplarına bakıldığında resmi istatistiklere yansıdığı kadarıyla evlendirilen kız çocuk sayısının hem çok olduğu hem de 50 yaşına

⁹ Kadının İnsan Hakları Derneği (2011). Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi). <https://istanbulsozlesmesi.org/sozlesmenin-tam-metni/> (Erişim Tarihi: 1 Şubat 2024).

¹⁰ TÜİK (2023). Evlenme ve Boşanma İstatistikleri,2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2023-53707> (Erişim Tarihi: 23 Şubat 2024).

kadar olan erkekler ile evlendirildikleri görülmektedir. Bunun yanında haberlere yansıyan 15 yaşında Niğde’de zorla evlendirilen kız çocuğu, cemaat ve tarikatlarda 6 yaşında evlendirilen kız çocukları gibi çok sayıda örnek de Türkiye’de 15 yaş altı çocukların zorla evlendirilme anlamında azımsanmayacak sayıda olduklarını göstermektedir. Bu haberlere karşın devlet kurumlarının mücadeleci tavrı, kararlı duruşu beklenirken MEB’e bağlı bir anaokulunda çocuklara temsili kına gecesi yapılmasıyla erken yaşta evliliğe özendirici faaliyetlere yer verilmesi konunun toplumdan öte okullara kadar sirayet ettiğini ve normalleştirildiğini göstermektedir.

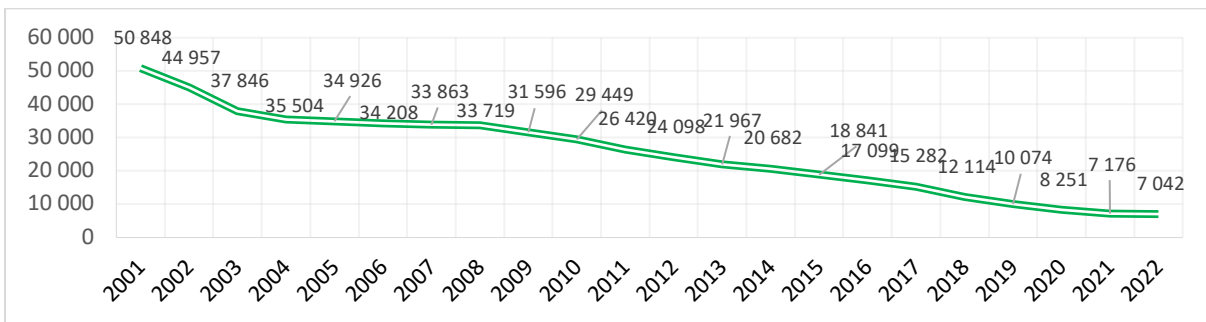
Grafik: 15 yaş altında doğum yapanların sayısı-2022¹¹

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

Grafikte, 15 yaşın altındaki çocukların doğum yapma sayıları verilmiştir. 2022 yılında 147 kız çocuğu henüz kendileri çocukken anne olmuştur. Sorumluluk almaktan uzak, bedeni henüz gelişimini tamamlamamış olan bu çocukların anneye ihtiyaç duydukları yaşta anne olmaya zorlanmaları açıkça insanlık suçudur.

Grafik: 15-17 arası yaşta doğum yapanların sayısı-2022

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

¹¹ TÜİK (2022). Doğum İstatistikleri, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2022-4967> (Erişim Tarihi: 23 Şubat 2024).

15-17 yaş arasındaki çocukların küçük yaşta anne olma sayısı 7042 ile oldukça yüksek gerçekleşmiştir. 15 yaş altı gibi uzun bir yaş aralığını kapsamayan 15-17 yaş arası için bu kadar yüksek sayının ortaya çıkması da ayrıca dikkat çekicidir.

Zorunlu eğitimin 12 yıl olduğu Türkiye’de, kız çocuklarını evlendirmek için eğitim hayatından koparan, ya da hiç okula göndermeyen, imam nikahı ile 18 yaşından önce kendisinden yaşça büyük ya da aynı yaşlardaki erkeklerle zorla evlendirilen kız çocuklarının kendini koruma gücü yoktur. Bu nedenle ilk önce devlet kurumlarının sonra da toplumun sorumluluğu ve görevi büyüktür.

Görüldüğü üzere yetişkin kadınların yaşadığı zorluklar kız çocuklarına kadar inmekte zorbalığın, şiddetin, baskının yaş sınırının olmadığı yıllardır açıkça görülmektedir. Bunun nedeni açıkça devlet politikalarının ve yasal düzenlemelerin yetersizliğidir. Bu nedenle devlet daha etkin politikalarla sorunu çözüme kavuşturmanın yollarını bulmalı ve çocukların gerektiği gibi çocuk kalmasını sağlamalıdır.

EĞİTİM-İŞ OLARAK

KADINLARIN REFAH İÇİNDE EŞİT ŞARTLARDA ÖZGÜR BİR YAŞAM SÜREBİLMESİ, EKONOMİK VE SOSYAL HAYATA KATILABİLMESİ İÇİN BEKLENTİ VE TALEPLERİMİZ

- **İstanbul Sözleşmesi'ne** acilen dönülmeli ve buna ek olarak kadın cinayetleri ile mücadele kapsamında caydırıcı yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Kadınların işyerinde, sokakta ve evde maruz kaldığı taciz ve tecavüz vakalarının son bulması için önemli caydırıcı kararlar alınmalı ve uygulanmalıdır.
- Kadın şiddetiyle mücadele ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına dair önyargıların ortadan kalkması, bilinç oluşturulabilmesi ve toplum olarak kalıcı çözüme ulaşılabilmesi için ilkokuldan itibaren çocuklara gereken biçimde eğitim verilmelidir.
- Kız çocuklarının eğitim hakkından mahrum kalmasına ve küçük yaşta evlendirilmesine asla izin verilmemelidir.
- **“Eşit işe eşit ücret”** maddesine bağlı olarak ekonomik hayatta yalnızca cinsiyet farkından kaynaklı olarak kadınların maruz bırakıldığı ücret eşitsizliğine son verilmelidir.
- Kadınların annelik, hamilelik ve evli olma durumları istihdam edilmeme gerekçesi olarak görülmemeli, işverenin bu ayrımcı tavrını ortadan kaldırmaya yönelik düzenleyici kararlar alınmalıdır.
- Kadınların toplumun her alanında aktif olabilmesi için devlet yeterli sayıda kreş imkânı sunmalı ve annelerin topluma her anlamda katılımına destek olmalıdır.
- Mesleklerin cinsiyetlendirilmemeli ve kadınların çoğu işkolunda başarılı olabileceği kabul edilmeli, ayrımcılığa son verilmelidir.
- Kadınların iş hayatından uzak kalma süresinin kısaltılması için bebeğin beslenme konusunda anneye olan bağlılığı bittiği anda çocukların kreş yaşı gelene kadar erkekler de sürece dahil edilmeli yani sadece annelik izni değil babalık izniyle günün yarısında kadınlara diğer yarısında ise erkeklere izin verilmeli ve böylece kadınların da iş hayatında uzmanlaşmasının önü açılmalı, haklı rekabet sağlanmalıdır.
- Siyasi hayatta kadın temsili arttırılmalı, bunun için siyasi partilerde kadın sayısına yönelik kota uygulamasına gidilmeli, sadece “Aile ve Sosyal Politikalar” bakanı değil diğer bakanlıklarda da kadınlar bulunmalı ve bu yolla “Kadınlardan yönetici olmaz” fikrine son verilmelidir.

Hazırlayan

Araştırma ve Raporlama Uzmanı

Dr. Burcu DOĞAN

*Katledilen ve
emeęi sömürölen
tüm kadınlara....*

Eęitimiş

